

AZ OLVASÓHOZ

Rendcsinálás „acélseprűvel” – az úgynevezett fehérterror

BABUCS ZOLTÁN

KÖZVETLEN KUN BÉLÁÉK BUKÁSÁT KÖVETŐEN Kozma Miklós huszárszázados, a Magyar Nemzeti Hadsereg védelmi és propagandaosztályának vezetője 1919. augusztus 2-i naplóbejegyzésében olvashatunk a Vörös Újságról, amely „afölött csúffolkodik, hogy Szegeden zászlót avattunk, s hogy nincsen pénzünk. Végül megállapítja, hogy Szegeden dühöng a fehérterror és máris gyártjuk a fekete listákat. A sok szemérmesség és hazugság most már a múlté! [...] A jelen mi vagyunk. A vörös gyilkosok és rablók pedig el fogják venni büntetésüket, és aki megérdemli, kötéltre kerül.” Ugyanő jegyezte fel: „Nemcsak a vörös, de a rózsaszínű időknek is befellegzett és vége. [...] Kell, hogy elvegyék büntetésüket azok, akik hónapokon át égbekiáltó gazságokat követtek el. Előre látható [...] hogyan nyafognak és siránkoznak majd a megalkuvók és gyenge idegzetűek, ha néhány vörös gazembert és terrorfiút falhoz állítunk. A humanizmus és egyéb »izmusok« hamis jelszavai egyszer már segítettek romlásba hajtani az országot. Most másodszor hiába jajgatják majd a különféle »izmusokat».”

Közismert, hogy a vörösterro generálta az ún. fehérterro, amelyet a kommunista emigráció és az 1945 utáni Magyarország párthú történetírása igyekezett túldimenzionálni, s ezen irányzatnak ma is akadnak követői, akik a nemzeti erők rovására mentegetik Károlyi gróf ország- és nemzetvesztő politikáját, a tanácskommün dicstelen időszakát és relativizálják a kommunisták rémtetteit. A vörösterro az államgépezet részeként működött, míg a „fehérterror” tisztí különítmények és szélsőséges szervezetek tevékenységeként definiálható. Szokás a fehér különítmények zsidóellenességét kiemelni, ami téves megállapítás, ugyanis a szerveződő nemzeti haderőben – és a tisztí századokban is – számos izraelita vallású tiszt szolgált, így például az 1919. május 7-i szegedi Mars téri laktanya elleni akcióban is, amelyet báró Heim Géza gyalogos százados vezetett, embereinek sorába 16 zsidó tartalékos tiszt tartozott. Az sem elhanyagolható tény, hogy a Nemzeti Hadsereg felállítását

nem csak a keresztény nagybirtokosok, gyárosok, de a zsidó nagytőkések is támogatták, így intézményesült „antiszemita” pogromról nem beszélhetünk.

A keresztény nemzeti kurzus egyik zászlóvivője, Prohászka Ottokár székesfehérvári megyéspüspök véleménye szerint a „fehérterror a magyar nép lelkének visszacsapása volt a vörös veszetség ellen.” A frankfurti katolikus nagygyűlésen 1921 augusztusában elhangzott beszédében így fogalmazott: „*amikor [...] Magyarországon minden szabadságot lábbal tiportak, és mi borzasztó helyzetben szenvedtünk, akkor a nyugat-európai demokrácia még csak jegyzéket sem vett fel ezekről a borzalmakról! Tudják-e önök, miért volt ez? Mert ezt a híres demokráciát egyedül a zsidó sajtó szolgálta, egyedül ő gyámkodott felette. Ez a liberálisnak és demokratának nevezett sajtó azonban hallgatott, amikor a keresztények szenvedtek és kínlódtak, amikor Kun [Kohn] Béla, a véreb Szamuely, Barabás [azelőtt Brattmann], Korvin-Klein és Kelemen-Klein mindannyian magyar nevű zsidók, a terroristák és a Lenin-fiúk borzalmas tetteiket végrehajtották. Amikor [...] a bolsevizmus összeomlott, és a nép egyes zsidókat és nem-zsidókat bántalmazott, ekkor a »demokrata« lapok az egész világot telesírták fájdalommal. Ekkor olvashattunk »fehérterrorról«, de még ma is olvashatunk »Horthy fiúk«-ról és különböző rémtetteiről a Nemzeti Hadseregnek. Mindezeket ne higgyék el! A »fehérterror« nem szögezte a galíciai zsidók pajeszát az arcukhoz, mint ahogy a gazemberek a papokkal cselekedtek, amikor a papi süveget odaszögezték papjaink fejéhez.*” A tiszti különítmények szóban engedélyt kaptak a statáriumra és a jogos megtorlásra, lecsaptak nem csak a vörös funkcionáriusokra, hanem a román megszállókkal kollaborálókra, „világgá kürtölt” kilengéseik és túlkapásaik nem csak itthon, külföldön, hanem a Nemzeti Hadseregben is felháborodást keltettek. A Fővezérség 1919. szeptember elején hiába adott ki utasítást, hogy a letartóztatásokat és a rögtönbíráskodást függeszék fel, azt nem minden esetben hajtották végre. E különítmények mellett más alakulatok is részesei voltak a tiszogató akcióknak – például az Ébredő Magyarok Egyesületének fegyveresei, a Jász-Kun Brigád, a Halálfejes Kopjások, a Jugoszláv Légión, a Kárpátukrán és a Magyar vadászkülönítmények, de akadt spontán létrejött szerveződés is, mint a báró Roszner István huszárhadnagy-féle a Vas vármegyei Hegyháton. Az antant utasítására 1919. szeptember 24-25-én Nathan Horowitz amerikai ezredes vizsgálódott Siófok környékén, és megállapította, a kilengésekhez a Horthy-féle hadseregnek nincs köze. Hozzá kell tennünk, hogy a Bécsbe emigrált, rablott javakkal alaposan kitömött, magyarul beszélő kommunistáknak nagy szerepük volt abban, hogy a csonka Magyar Királyságot nemzetközi szinten jó pár évre elszigeteljék. Saját vérengzéseik palástolására jócskán eltúlzott és torz képet adtak a magyarországi számonkérésekről. Erről Mályusz Elemér – a kitűnő, középkorral foglalkozó professzor – így értekezett *A vörös emigráció* című írásában, amelyben kiváló látéletét adta a kozmopolita, hazájukat eláruló kommunistáknak: „*A nyugati közvéle-*

mény csak az emigráció torz tükrében látja a magyar eseményeket. Senki sem beszél az oroszországi terrorról, senki nem emlékszik már a magyarországi vörösterorra, mindenki csak a fehérterrorról hall. Az emigráció sikere volt ez. Büszke is volt rá. Kunfi meglegedetten állapította meg évek múlva, hogy bár »a finn fehérterror vérengzőbb és kíméletlenebb, szörnyűbb volt, mint a Horthy-terror«, erről az utóbbiról mégis hasonlíthatatlanul többet hallott a világ, éppen az ő propagandájuk következtében.” Gratz Gusztáv a következőben írt az ún. fehérterrorról *A forradalmak kora Magyarország története 1918-1920* című alapvetésében: „Ha »fehérterrorról« abban az értelemben, amelyben ezt a szót használni szokás, nem is beszélhetünk, mégis kétségtelen, hogy ebben az időszakban a bűncselekmények halmozata fordult elő Magyarországon és hogy ezek elnyomása és a teljes jogrend helyreállítása hosszú ideig nem sikerült. Azokat, akik ezekben a bűncselekményekben részt vettek, nem lehet egyformán megítélni. Voltak közöttük, akik a proletárdiktatúra bukása után a bolsevizmus kegyetlen vérbíráit megrohanták, bántalmazták és talán agyon is ütötték. Voltak olyanok, akiknek a proletárdiktatúra idejében apjukat megölték, nővérüket meggyalázták, hozzátartozóikat megkínózták és akik most, nem tudván a közvetlen bűnösöket kézre keríteni, a kommunista rendszer más hívein, akik véletlenül kezük ügyébe estek, töltötték ki bosszújukat és megtették volna ezt akkor is, ha százszor tisztában vannak vele, hogy ezért felakasztják őket. Voltak, akikben fogott a proletárdiktatúra példája és akikben a kommunizmus idejében az a fanatikus meggyőződés vert gyökeret, hogy ezt az eszmét, mely oly mondhatlan szenvedést hozott Magyarországra, a proletárdiktatúra saját eszközeivel kell elfojtani és minden időkre lehetetlenné tenni. A proletárdiktatúra utálata sokakban nem a szabaddabb és tisztultabb állami életformák után való vágyakozást váltotta ki, hanem csak azt a kívánságot, hogy a bolsevisták által alkalmazott eszközöket most már ők használhassák ki a lehetőség végső határáig a bolsevisták ellen. Voltak, akik a kommunistákban rosszabb ellenséget láttak annál, amellyel a háborúban álltak szemben és azt tartották, hogy éppen olyan érdemes tettet visznek véghez, ha mentől több kommunistát elpusztítanak, mint ahogyan érdemül tudták be nekik, ha a harctéren mentül több ellenséget ölnek meg. Voltak; azután olyanok is, akik perverz örömet leltek »pogrom«-ok rendezésében és akikben ugyanaz a durva szellem nyilvánkozott meg, amely a hasonló orosz mozgalmaknak is alapja volt. És voltak végül, akik egyszerűen mint »fehérek« folytatták azt a garázdálkodást, amelyben régebben mint »vörös«-ök kéjelegtek, mert valahogyan át tudták menteni jelentéktelen személyiségüket az új rendszerbe és ebben most éppen oly véresen – sőt hogy a gyanút eltereljék maguktól, talán még véresebben –, bántak el a »kommunistákkal«, mint azelőtt a »burzsuj«-okkal. [...] A »fehér terror«-ról megjelent könyvek, kivált Pogány Józsefé, valamint Jászi Oszkár visszaemlékezéseinek idevonatkozó fejezete, úgy ábrázolják ezeket az eseteket, mint ahogyan azokat a kommunista menekültek terjesztették és –

részben legalább — gyártották. Amit írnak, abban sajnós van igazság, de igen sok benne a valótlanság is. Egyes esetek, amelyeket e könyv szerzője akkori hivatalos állásából kifolyóan minden részletében ismer, ebben a sajtóban nem csak a valóság eltorzításával voltak megírva, de teljes önkényes fantáziák voltak, amelyeknek gyakran még a magjuk sem volt igaz.”

Nem lehet elhallgatni, hogy a tisztí különítmények is követtek el kilengéseket (pl. Siófok, Fonyód), amelyeket a fentiekkel is lehet magyarázni. Divatos manapság a háborús poszttraumás szindrómát okolni, s azt, hogy az emberélet értéke erősen devalválódott a Nagy Háborúban, de az is igaz, hogy a forradalmi tébolyba és létbizonytalanságba taszított országban „acélszeprűvel” kellett rendet teremteni. Prónay Pál huszárszázadosra, Héjjas Iván tartalékos repülő főhadnagyra, Francia Kiss Mihály gyalogos altisztre és a többi különítményesre napjainkban is számtalan mocskot zúdítanak, ám azt nem szabad elfelednünk: általuk kezdődött meg a konszolidáció és ha ők nincsenek, Sopron ma Ödenburg lenne. Bármit is követtek el korábban, azt nemzetük érdekében cselekedték és honmentő harcaikkal tisztára mosták nevüket a történelem ítélőszéke előtt. Horthy Miklós már 1919 őszén fel akart lépni a különítmények kilengései ellen, de ezen csoportosulásokat csak fél évvel később tudta betagolni a Nemzeti Hadseregbe: „*Semmi okom sincs rá, hogy szépitgessem azokat az igazságtalanságokat és kegyetlenkedéseket, amelyek valóban megtörténtek abban az időben, amikor csak acélszeprű tisztíthatta meg az országot. [...] Egyik legfontosabb feladatommak tartottam, hogy a vörösterror leküzdésére Magyarországon önként alakult szabadcsapatokat feloszlassam, vagy tagjaikból fegyelmezett egységeket szervezzek [...] Egyetlen törvénytelen tett elkövetésére sem adott parancsot a Fővezérség*”. Edgar von Schmidt-Pauli Horthyról írott könyvében kijelentette: „*Ha a vezető a maga nagy célját el akarja érni, nem szabad holmi csekélység miatt leintenie előrerohamozó csapatát, melynek lendületét és áldozatkészségét minden helyzetben fenn kell tartania, vagy hatáskörét túllépő tisztjeit mindjárt szigorúan megrendszabályoznia [...] Ezzel ugyanis csak a lázadás veszélyét vagy még annál is rosszabb következményeket idézne elő. [...] A földre rászabadult poklot még senki sem csendesítette le azzal, hogy angyalszárnyakkal legyezgette. [...] Jó ideig tartott, míg a viharos hullámok elsimultak, és hagyományainkhoz híven ismét teljes mértékben érvényesült a jog és a törvény tisztelete.*” A különítmények ténykedése – annak ellenére, hogy feloszlátásukat elrendelték – egészen 1921-ig tartott, s az ún. fehérterror áldozatainak számát tekintve a legkülönbözőbb adatok ismertek, az emigráns kommunisták 1500-6000, mások 1500-2000, míg újabban 300-600 fő közötti áldozatszámról írnak. Kormányzói utasításra eljárás indult a bűncselekmények elkövetőivel szemben, akiknek többsége 1921. november 3-án amnesztiában részesült 1919 és 1921 között „hazafiúi felbuzdulásból” elkövetett törvénytéseik alól.

Igazat kell adnunk Domonkos László írónak, aki *A Héjjas-nyárfa árnyékában* című könyvében így összegezte a tanácskommün utáni megtorlás emlékezetét: „[...] az 1919 utáni kommunista [újra]hatalomátvétel és az ezzel azonos szovjet hódoltság korában – máig, a rendszerváltozás dacára! – kizárólag a mindenkori marxista-kommunista »baloldali«, liberális politikai szemléletnek alárendelten ábrázoltatik és tolmácsolatik az ún. fehérterror egésze, szereplőivel, történéseivel, értékelésével, arányaival – és legfőképpen: nézőpontjával-ítéletalkotásával! – egyetemben, csöppet sem csodálkozhatunk azon, ha egészen a legutóbbi időkig, napjainkig is a mondjuk 1947-ben vagy 1964-ben leírtak szellemében és szemléletében tárgyalatik és helyzetetik el a köztudatban és az ún. hivatalos [»szakmai«] történelemszemléletben egyaránt az a bizonyos 1919-es ősz.”

A Veszprémi Szemle 55. szám megjelenését támogatták:

Bernáth Ildikó	Veszprém	Molnár János	Veszprém
Dr. Benedek és Társa Bt.	Veszprém	Dr. Próder József	Veszprém
Dr. Énekes Ambrus	Veszprém	Scheffer Tamás	
Fábián Rita	Veszprém	Szécsényi Györgyné	Veszprém
Farkas Gyuláné	Budapest	Szurmay László	Veszprém
Hajmási Andrea	Veszprém	Vajna Józsefné	Veszprém
Hideghéthy Csaba	Veszprém	Wágner Lászlóné	Veszprém
Kecskés Csabáné	Veszprém		
Kiss Árpádné Kovács Ilona	Öskü		
Korpády Gábor	Felsőörs		
Lázár Péterné	Budapest	Honoráriumról lemondottak:	
Leitold Józsefné	Veszprém		
Dr. Markó László és dr. Markó Lászlóné		Gy. Lovassy Klára	Veszprém
	Veszprém	J. Pálmann Judit	Veszprém